

Cultura 1: la substància

Fa una mica de vergonya haver de recordar obvietats com aquesta: que la societat, la tribu, la major part de “la gent” (els països, i cada país...) només dóna valor de *cultura* —en el sentit “elevat”, dignificat, superior...— a allò que és presentat i projectat amb aquest atribut per qui té poder per a fer-ho: poder polític, institucional, social, “mediàtic”, acadèmic o el que siga. Però cal repetir-ho de tant en tant, perquè sovint oblidem els fets més elementals, sobretot quan es presten poc al llum teòric. Els teòrics de la cultura, d'altra banda, solen contemplar amb moltíssima atenció els llibres o escrits dels seus col·legues, i d'ací trauen encara més teoria (més contemplació i més *espectacle*, que és el que també significa en grec *theoría*), i solen observar molt poc el banal i modestíssim funcionament habitual de la gent i de les paraules. Hauríem de seguir, tanmateix, els consells de Sir Francis Bacon, pare fundador del mètode empíric, que recomanava d'arribar al coneixement de les formes o essències partint dels fets i per mitjà de la inducció: observar, constatar, comparar, i més al final traure, si és possible, alguna conclusió i definició. Potser, en aquest cas o camp en què ens movem, la *cultura* no té una “essència” o una forma, però en tot cas, si la té, no és cap substància o atribut identificable i definible *a priori*: és allò que socialment funciona com a “cultura” i amb aquest nom i aquest reconeixement. Tristíssima conclusió, redundant i perfectament inútil: segurament perquè no hi ha cap definició possible. Ni per tant cap *idea*, diguem-ne, autònoma i “objectiva” de cultura, sinó un conjunt sovint dispers de fets i de realitats que circulen i funcionen. Com els “intel·lectuals” són un conjunt habitualment dispers de persones que circulen i funcionen com a tals: vistos o identificats pels altres com a tals, o autoidentificats com a tals. Però si preguntem en una enquesta: què és un intel·lectual?, o al possible interessat: vostè és un intel·lectual (i per què)?, potser no sabran respondre, o les respostes seran ben curioses... Veus vaporoses, per tant, sense substància. De tal manera que expressions com “la cultura contemporània és...”, “els valors de la cultura mo-



Joan Francesc Mira

derna són...”, “la societat actual viu en una cultura que...”, “les tendències de la cultura a final del segle XX van...”, i tantes altres per l'estil, són poca cosa més que un *flatus vocis*. Però hi ha molta teoria i molts escrits, i molt acreditats,

sobre “la cultura, etc, etc”, que sense aquestes flatulències de la veu es desinflarien fins a quedar-se en no res, simple aparença esvaïda, globus de colors.

Fem memòria. Qui pensava, fa cent anys, que *eren* cultura les màquines, les locomotores o les fàbriques? Ningú. Bé, poc després, Marinetti i els futuristes ho van pensar, però d'una manera molt particular: van pensar que *eren* art o matèria d'art, el poderós art del futur industrial. En qualsevol cas, la infraestructura industrial fa un segle no era “cultura”, i ara *aquelles mateixes* fàbriques, locomotores i màquines són *objectes culturals* en museus d'arqueologia industrial, són matèria de col·loquis i congressos, de llibres bellament il·lustrats o d'exposicions de primera magnitud. A càrrec dels departaments o institucions que administren *la cultura*. Els objectes són els mateixos, però abans funcionaven només com a industrials o de transport, i ara funcionen com a expressions culturals: són presentats amb el valor afegit de la història i de l'estètica, i per tant dignes d'una nova forma d'apreciació i contemplació. Aquesta és la qüestió: són presentats (per part dels intel·lectuals, dels qui en saben, dels experts, dels especialistes...) com a dignes de respecte intel·lectual, i per això són ja cultura “alta”, i els seus actors altament respectables. Fins al segle XVIII no *eren* “alts” ni “respectables” els músics, per exemple, i fins a final del segle XX no ho *eren* els cuiners, els modistes i els perruquers...: ara són personalitats escoltades, cultura alta, membres de la “classe intel·lectual”. Fan el mateix, però no són percebuts, vistos, de la mateixa manera: ara formen part del nivell “alt” de la cultura (també en diners, i en contacte amb “el poder”): ara les seues paraules, fets, productes, idees, tenen una influència pública a través de la premsa, etc: són intel·lectuals! O no? I per què no? Passem als ídols...

“Fins al segle XVIII no eren ‘alts’ ni ‘respectables’ els músics, per exemple, i fins a final del segle XX no ho eren els cuiners, els modistes i els perruquers...: ara són personalitats escoltades, cultura alta, membres de la ‘classe intel·lectual’. Fan el mateix, però no són percebuts, vistos, de la mateixa manera: ara formen part del nivell ‘alt’ de la cultura”